

Tommi Kakko

Lyhyt johdanto Walter Paterin teoksen *The Renaissance* esipuheeseen

Ujon ja vetäytyvän Walter Paterin kerrotaan kauhistelleen omaa vaikutustaan nuoremman sukupolven esteettisiin taipumuksiin. Hän ei ollut mielestään dekadentin estetiikan vallankumouksellinen, jollaisena hänen opiskelijansa, Oscar Wilde heistä kuuluisimpana, hänet esittivät. Pater innostui John Ruskinin luennoista opiskellessaan Oxfordissa, ja viktoriaanisen poikamiehen ura jatkui samassa yliopistossa luennoitsijana. Päällisin puolin kirjallisuuskriitikon elämä oli ihmeellisen tylsää, mutta hän on jäänyt brittiläisen kirjallisuuden historiaan yhtenä sen taidokkaimmista esseisteistä ja kapinallisen estetismin johtavana ajattelijana. Toisin sanoen hänen perintönsä on kaikkea muuta kuin tylsä.

Hänen kirjoitustyyliään voisi kuvata polveilevaksi tai jopa *eufuistiseksi*, mutta hänen ajattelunsa on selkeää ja suoraviivaista¹. Tunnetuimman teoksensa *The Renaissance* (1873) esipuheessa Pater neuvoo lukijoitaan unohtamaan turhat metafysiset kysymykset ja käyttökelvottomat kauneuden yleiset määritelmät. Häntä kiinnostavat esteetikon omat impressiot ja yksittäiset kauneuden esimerkit tai henkilöitymät. Kaunis vaasi on kaunis, koska se herättää katsojassa kauneuden vaikutelmia ja tunteita – ei siksi, että se on esimerkki kauneuden abstraktista määritelmästä, jonka alle se esimerkkinä kuuluu. Mitä yleisempi ja abstraktimpi määritelmä on, sitä käyttökelvottomampi se on.

Pater muistaa aina mainita esineiden lisäksi ihmiset estetiikan piiriin kuuluvina olentoina – sekä fiktiiviset että ei-fiktiiviset henkilöahmot. T. S. Eliot oli sitä mieltä, että Paterin vaikutus suisti monta elämää raiteiltaan, koska kaikki hänen lukijansa eivät lukemansa jälkeen kenneet erottamaan elämäänsä taiteesta². Eliotin syytökset kuulostavat nykyisin jo umpimielisen modernistin tunkkaiselta jupinalta, ja Paterin innoittamat dekadentit hedonistit olisivat kyllä löytäneet tapoja suistaa itsensä raiteiltaan ilman Pateriakin. Viktoriaanisen pidättyväisyyden luisu dekadenttiin estetismin on silti mielenkiintoinen ilmiö ehkä siksi, että siinä yhdistyvät kauneuden kokemus, pidättyväisyys, himo, moraalittomuus ja estetiikan transsendenttinen hurma ihmiselämän perimmäisenä tarkoituksena.

Cyril Connolly oli Paterin kiemuraisen proosan nenäkäs kriitikko, joka silpoi innokkaasti Paterin ja Henry Jamesin virkkeitä omillaan. Hänellä ei riittänyt kärsivällisyyttä pyöritellä tai solmia ajatustaan rivikaupalla jatkuvien virkkeiden ja fraasien ympäri. Tästä huolimatta hän ei syyntynyt kaikkea vastuuta dekadenttien esteetikojen puuhista Paterin niskaan. Yhden kirjallisuuskriitikon kummallisimmista puolustuspuheista voi lukea Connollyn dandyismiiä käsittelevästä luvusta ”Anatomy of Dandyism” teoksessa *Enemies of Promise* (1948). Connolly siteeraa Paterin kuuluisinta taidetta taiteen vuoksi argumenttia, jossa

Pater muotoilee elämän tarkoituksiksi elää täydellisen esteettisen kokemuksen ekstaasissa. Tämän jälkeen Connolly huomauttaa lakoniseen tyyliinsä: ”Kyreneläisen filosofian taiteellinen virhe on taipumus väärentää nämä kultaiset kokemukset, mikä on vääjäämätöntä, kun niitä pidetään ainoina elämisen arvoisina kokemuksina.”³ Connollyn väite on, että Paterin tyyli peitti alleen varsin maltillisen filosofisen asenteen, jonka mukaan täyttymyksellisen elämän huippukohdat ovat lumoavia esteettisiä kokemuksia. Abstraktin ja yleistävän estetismin vastustajan yleisö luki Pateria viinon, unohti hänen varoituksensa ja yleisti hänen yksittäisen havaintonsa elämänohjeeksi. Pater oli Connollyn mielestä syyllinen, mutta vain, koska hänen läpitunkematon tyyliinsä peitti alleen hänen ajatuksensa. Kuten tavallista, Connolly lukee taidokkaasti kirjallisuushistorian ironian kerroksia ja lisää niihin omansa.

Paterin tyyli on usein vaikealukuista, mutta se on usein myös nautinnollista juuri kiemuraisuutensa ansiosta. Pater ei kiihkeän proosansa takia ollut tunnettu huumorintajustaan, mutta ajoittain *The Renaissance*stä pilkahtaa myös yllättävästi lakonista huumoria. Botticellia esitellessään hän kirjoittaa:

”Aikana, jolloin taiteilijoiden elämä oli täynnä seikkailuja, hänen elämänsä oli lähes väritöntä. [...] Hänelle tapahtui vain kaksi asiaa, jotka nekin hän jakoi muiden taiteilijoiden kanssa: hänet kutsuttiin Roomaan maalaamaan Siksituksen kappelia ja hän ajautui myöhemmin elämässään Savonarolan vaikutuspiiriin.”⁴

Vain kaksi asiaa: jälkimmäisessä näistä ei ollut mitään erikoista, mutta kutsun Roomaan pitäisi riittää yhden taiteilijan elämän sisällöksi. Paterin omaa elämää voinee kuvata melkein samanlaisin sanankääntein: hän opiskeli ja työskenteli Oxfordissa, ja hän loi vahingossa kokonaisen aikakauden teoksellaan, joka tarkasteli renessanssin tärkeimpiä taiteilijoita kimurantilla kielellä.

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Eufuismiksi kutsutaan ”sirostelevää”, juhlallista englantilaista barokkityyliä.
- 2 *The Norton Anthology of English Literature*. 7. p., Vol. 2. Toim. M. H. Abrams ja Stephen Greenblatt. London 2000, 1636–1637.
- 3 Cyril Connolly, *Enemies of Promise*. André Deutsch, London 1973, 37–39.
- 4 Walter Pater, *The Renaissance* (1873). MacMillan and Co., London 1912, 51.